

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Владимир Емилов Ценков

*преподавател в катедра "Финанси и отчетност" в Стопански факултет при
ЮЗУ "Неофит Рилски" – Благоевград*

Относно: дисертационен труд на тема

“ВЛИЯНИЕ НА ТРАНСНАЦИОНАЛНИТЕ КОРПОРАЦИИ ВЪРХУ
ДОХОДИТЕ И БОГАТСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА
ИКОНОМИКА”,

разработен от **Георги Димитров Мичев**

с **научен ръководител:** доц. д-р Мария Тодорова Марикина

Професионално направление 3.8. „Икономика“, Научна специалност
„Политическа икономика (микроикономика и макроикономика)“

1. *Обща характеристика на дисертационния труд*

Актуалност на изследването можем да определим като безспорна. Дисертационният труд на Георги Мичев е посветен на изследването на значението и ролята в съвременната среда на дигиталната икономика изразена и детерминирана от транснационалните корпорации. Последните са не само производители на иновативните продукти определящи нови икономически и технологични хоризонти, но техните търговски и организационни практики

маркират характеристиките на установяването на дигиталната икономика като цяло. Установяване което хвърля своите предизвикателства не само спрямо интеракцията спрямо реалната икономика, но и спрямо социалните измерения изразени чрез предизвиканите нива на безработица и доходно неравенство. Докторантът успява удачно да обхване тази цялостност на проявлението на икономическите процеси свързани с бързоразвиващата се дигитална икономика, както и коректно и правдиво да представи ползите и недостатъците от нейното активно налагане в съвремението. Необходимостта от това открояване на значението и проявлението на дигиталната икономика се намира и в обстоятелството, че както сам посочва докторантът липсва *“ясно обособяване между дигитална и реална икономика в литературата и съществуващата им метрика.”* Това придава допълнителен аргумент за актуалността на дисертационното изследване, особено когато се вземе предвид и българското измерение в тази насока.

Дисертационният труд е в обем от 185 страници и е структуриран в увод, изложение в две глави, заключение и седем приложения. Използваната библиография включва 190 източника, главно заглавия на чужди автори и интернет източници на справочна и статистическа информация.

Дефинираните от докторанта *обект и предмет на изследване* са в логическо единство и поставят удачно необходимата рамка на дисертационното изследване. А именно, като *обект* се посочва дигиталната икономика и детерминиращите я транснационалните компании (ТНК) от дигиталния сектор. Обектът на изследване е разгледан в контекста на водещите в глобален аспект публични транснационални компании от технологични сектор от САЩ, като тяхната икономическа роля и въздействие е анализирана именно по отношение на щатската икономика в период 1997-2017 г. Предметът на изследване конкретизира това въздействие с акцент върху трансформацията на пазара на труда и неравенството в доходите.

Защитаваната *изследователска теза* посочва, че информационно-технологичните ТНК оформящи ядрото на дигиталната икономика в своята практика, освен че създават нови модели на производство и потребление независещи от допълнителни природни ресурси водят и до създаване на

предпоставки за концентрация на капитал и задълбочаване на неравенството между или в стопанствата.

Този дуализъм в проявлението и дейността на дигиталната икономика и технологичните ТНК изисква при анализа им да се постигне широкообхватност простираща се не само от ясното им икономическо определяне в контекста на теоретичните модели и съответната метрика за изразяване на тяхното въздействие, но и по отношение на тяхното икономическо и социално въздействие в национален и наднационален контекст. Именно тази необходимост от цялостен и системен анализ виждаме конкретно представена в последователността от изследователски цел и работни задачи формулирани от докторанта. Последните правят впечатление със своята реалистична конкретика, логическо единство и дават възможност много ясно и отчетливо да се открие последователността от действия формиращи изследователските търсения на докторанта.

В Глава Първа се акцентира върху разглеждането на проявлението на дигиталната икономка в контекста на глобализацията като икономически процес пряко въздействащ за появата и развитието на дигиталната икономика. Стъпвайки върху необходимия теоретичен базис пряко свързан с международната търговия докторантът удачно дава необходимата база за анализа на последващите и съвременни научни теории пряко свързващи потенциала за международна търговия с технологичните промени. По този начин се дава не само необходимата теоретична обосновка на търговските предимства в условията на технологична среда, но и се насочва вниманието към трансфера на технологии в международен план, както по отношение на т.нар. outsourcing, така и по отношение на технологичен трансфер между държави с различна степен на икономическо и технологично развитие. Този акцент на представяне е важен тъй като не само очертава водещата роля в тези процеси на технологични ТНК, обект на дисертационното изследване, но и се прави логичен преход към проявлението на тази дейност на ТНК свързано с предмета на изследване. Прави много добро впечатление, че при своите теоретични представяния докторантът разглежда коректно релевантните икономически теории в техния съдържателен аспект, като отчетливо дава своята позиция по отношение на тяхната интерпретация в контекста на изследваната материя. По този начин се демонстрира не само необходимата

личностна позиция и аргументираност, но и се постига убедителност на изследователските резултати и техния анализ. Този подчертан авторов подход виждаме и при представената теоретична концепция за дигитална икономика. Ясно и отчетливо е направено разграничението между реална и дигитална икономика, като от последната за целите на дисертационното изследване е изключено хардуерното производство. Действие, което макар и да изключва влиянието на хардуерното развитие върху софтуерните иновации, води до възможност за по-отчетливо и категорично открояване на дигиталните иновации и продукти в контекста на обекта и предмета на изследване. Въпрос особено важен когато се откроява значително повишената производителност и добавена стойност на дигиталната спрямо реалната икономика. Ролята и значението в така дефинираната дигитална икономика на технологичните ТНК също е ясно очертано в необходимата степен на представяне, както за формиране на необходимия теоретичен базис в Глава Първа, така и за нуждите на конкретиката на анализа спрямо предмета на изследване представен в Глава Втора.

В Глава Втора отчетливо е поставен акцент върху дейността на технологичните ТНК като това е направено в две основни направления. Първото, включващо отражението на дигиталната икономика, и в частност на технологичните ТНК, върху икономическия растеж, технологичната безработица и доходната диференциация. Второто направление на анализ е конкретно насочено към капиталовите потоци свързани с ТНК и потенциала за разширение на тяхната дейност представен чрез различните технологични сфери даващи възможност за значимо технологично и икономическо развитие. В първият аспект на анализ, който може да определим като макроикономически, докторантът успява вярно и на база използване на статистически данни да очертае големината и значението на дигиталната сектор на икономиката на САЩ. Използвайки статистически модел базиран на принципа на невронните връзки се установява значително по-високо ниво на значимост на дигиталната икономика отколкото предполага нейният директен принос към показателя на Брутният вътрешен продукт (БВП). Представянето и анализа на пазарната капитализация на водещите технологични компании във фокуса на дисертационното изследване удачно продължава макроикономическия анализ на докторанта и дава аналитична характеристика

на входящите капиталови потоци финансиращи тези компании. Последната е необходима като изходна база за анализирането на въпросите свързани с концентрация на капитала, влиянието върху пазара на труда и доходната диференциация. Направените в тези направления от докторанта представяния може да определим като правдиви и аргументирани с необходимите статистически данни и графични представяния.

Давайки една завършеност на представянето на капиталовите потоци свързани с дейността на технологичните ТНК, докторанта представя и анализира установените практики по избягване на данъчни задължения от страна на въпросните компании. Демонстрирано е много добро фактологическо познаване на установените случаи в това направление и на тази база е направено достоверно обобщение на техниките и моделите за извършване на тази дейност.

Давайки една обобщена оценка за степента на справяне на докторанта по отношение на обективния анализ на обекта и предмета на изследване и спрямо аргументираното отстояване на изследователската теза, бихме могли да посочим, че *той е успял* да се справи с поставените пред него изследователски задачи и *дисертационният труд има своята приносна значимост и аргументираност.*

2. Оценка на научните и научно-приложни приноси свързани с дисертационния труд.

Към дисертационния труд са посочени пет научни и приложни приноси отразяващи пряко резултатите от проведеното дисертационното изследване. Можем да изразим *съгласие с тяхната валидност* и да посочим, че те вярно отразяват и обобщават крайните резултати постигнати от изследователската дейност на докторанта. Като препоръка би могло да се посочи възможността за оптимизиране на техния брой до колкото в настоящия вариант може да се потърсят резерви за обединение на така представените приноси в три основни направления:

- Подлагане на критичен анализ на теоретичното обхващане на същността и функционирането на дигиталната икономика, както в контекста на

глобализираните икономически и търговски процеси, така и по отношение на интеракцията с реалната икономика;

- Отразяване на специфично влияние на дигиталната икономика върху стопанството като цяло и спрямо пазара на труда и диференциацията на доходите в частност;

- Аналитично обхващане на проявлението и значението на характеристичната дейност по управлението на капиталовите потоци от страна на технологичните ТНК произтичаща от естеството на тяхната дейност (концентрация на капитала, оптимизиране на разходите, избягване на данъчни плащания и т.н.).

3. Оценка на автореферата

Автореферата към дисертационния труд е изготвен според общоприетите изисквания и дава необходимата и ясно представена информация за структурата, съдържанието и резултатите от дисертационното изследване.

4. Публикации свързани с дисертационния труд

По отношение на реализираните публикации във връзка с дисертационното изследване могат да бъдат отчетени общо *три доклада* в международни научни конференции. Така представената публикационна активност напълно покрива изискуемите обеми в това отношение.

5. Критични оценки, препоръки и въпроси

Като *препоръка за бъдещите изследователски търсения* на докторанта може да се посочи следното.

Направеното в дисертационния труд изследване на значението на отделните сектори на дигиталната икономика на САЩ върху БВП чрез практическо апробиране на модел на невронните връзки чрез метода за многопластово възприятие (Multilayer Perception (MLP)) може да бъде разширен чрез използването на Chord Diagram (диаграма на акордите). По този начин ще може да бъде разширен анализа на секторните фактори върху БВП чрез анализ на наличието и големината на отделните взаимодетерминираниности между отделните фактори – Хардуер, Електронна търговия и дигитални медии, Телекомуникации, Софтуер и Поддържащи

услуги. Така ще се постигне по-комплексно разбиране не само за влиянието на отделните фактори върху БВП, но и ще се представи и големината на взаимозависимостите между отделните фактори, които могат да окажат комбинирано и/или взаимопровокирано влияние върху крайната зависима променлива – БВП.

Имайки предвид получените резултати по отношение на икономическото влияние на дигиталната икономика в нейната секторна диференцираност спрямо БВП и значението ѝ за пазара на труда и диференциацията на доходите в САЩ, логическа препоръка към бъдещите изследователски търсения на докторанта ще бъде апробиране на приложения в дисертационното изследване аналитичен подход спрямо българските технологични компании и дигитален сектор. Така ще може не само да се очертае актуалното развитие в този сектор у нас, неговите връзки и детерминираност от технологичните ТНК, но и на тази база аналитично да се представи динамиката на неговата иновативност и произвеждана добавена стойност, като и последващото влияние върху доходната диференцираност в сектора. Давайки тази препоръка напълно осъзнаваме потенциално ограничената достъпност на изискваните за такъв род изследвания информация и данни, както и относително краткия времеви период за който такива данни биха се отнасяли. Но изпълнението на един подобен подход на анализ свързан с този перспективен сектор на националната ни икономика би дал възможност за формирането на една икономически по-комплексна оценка на актуалното състояние и формиране на насоки за устойчиво развитие.

Към докторанта могат да бъдат зададени следните въпроси:

1. В своето изложение посочвате на стр.130, че един от основните сектори повлияни от дигитализацията е Здравеопазване заедно със секторите Технологии, Телекомуникации и Финанси. Доведе ли глобалната пандемия от КОВИД-19 до нарастване на употребата на дигитални услуги и как се отрази върху нивото на дигитализация в сектора на здравеопазването? Каква е съпоставката в това отношение със същите наблюдавани показатели по отношение на другите визирани от Вас сектори?

6. Заключение

Обобщавайки бих могъл да изразя положителната си оценка за качествата на дисертационния труд на тема: „ВЛИЯНИЕ НА ТРАНСНАЦИОНАЛНИТЕ КОРПОРАЦИИ ВЪРХУ ДОХОДИТЕ И БОГАТСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ИКОНОМИКА“. Отчитайки достойнствата на научната разработка давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемото научното жури да присъди на **Георги Димитров Мичев** образователната и научна степен „**доктор**“ по научната специалност „*Политическа икономия (микроикономика и макроикономика)*“.

07.05.2021 г.

Гр. Благоевград

/ доц. д-р Владимир Ценков/